

gwerth mewn gwahaniaeth
delivering on distinction

Teitl Cyfarfod:	y	Fforwm Twristiaeth a Hamdden	
Amcan Cyfarfod:	y	Mae Fforwm Twristiaeth a Hamdden Morlais yn rhan allweddol o gynlluniau Morlais a'i bartneriaid i sicrhau bod y prosiect ynni llanw cynaliadwy yn sicrhau manteision cymunedol drwyddi draw'r bwrdd.	
Lleoliad:		Timau Microsoft	
Dyddiad:		13/12/2022	Amser 09:00
Mynychwyr:			
<p>Morlais: Claire Palmer(CP)(Cadeirydd), Guto Wyn Hughes (GWH), Aimi Hopkins (AH), Gerallt Llewelyn Jones (GLJ);</p> <p>Prifysgol Bangor: Dr Edward Jones (EJ);</p> <p>Cyngor Mynyddwyr Prydain: Tim Jepson (TJ);</p> <p>Cynghrair Caiacio Môr Môn: Jenny Wong (JW);</p> <p>Canŵ Cymru: Alistair Pattullo (AP);</p> <p>Barn Môr Môn: Tom Roberts (TR);</p> <p>Selkie:</p> <p>Cyngor Sir Ynys Cybi: Efan Millner (EM); Wil Stewart (WS)</p> <p>Llinell Stena:</p> <p>Ymddiheuriadau : Phil Scott, William Calderbank, Angharad Crump.</p>			

Crynodeb o'r Camau Gweithredu:

Na.	Rhif yr Eitem	Gweithred	Resp.	Dyladwy
1	1	Geiriad yn adran 2 o'r cofnodion y cyfarfod blaenorol i'w gywiro i " arwyneb " o " gwasanaeth "	AH	Wedi ei gwblhau 13/12/22
2	1	Morlais i gyfarfod â TR i drafod cownteri football ychwanegol	GR	Wedi ei gwblhau 22/12/22
3	1	Morlais i adolygu a thrafod lleoli byrddau gwybodaeth yn Soldiers Point ac Y Rifle Range	Morlais	Mawrth 2023
4	1	Morlais a rhanddeiliaid i fod yn ymwybodol o Symposiwm Caiac Môr Ynys Môn (trefnwyd ar gyfer Ebrill 29 fed i Fai 5 ^{fed}). Gwybodaeth i'w chyfleu i dîm Morlais.	CP	Chwefror 2023
5	3	Cyfarfod rhwng EJ a JW i drafod sut y gellir ymgorffori gwybodaeth a gasglwyd yn flaenorol am gaiacwyr yn yr Arolwg Defnyddwyr Morol, i ganiatáu casglu'r wybodaeth hon i'r dyfodol	EJ	Rhagfyr 2022

6	5	Rhannwch syniadau ar bwy fydd yn gyfrifol am lanhau a chadw cyfleusterau toiledau yn barhaus	PAWB	Mawrth 2023
---	---	--	------	-------------

Camau Parhaus o gyfarfodydd blaenorol :

1	1	EJ i ystyried gweithredu data aelodaeth a gasglwyd drwy gaiacio grwpiau i'r broses fonitro.	EJ	Ar y Gweill – casglu data'n parhau
7	4	Mae tueddiadau'r data a gesglir gan y cownteri i'w hystyried yn ychwanegol at y rhifau crai.	EJ	Ar y gweill. Roedd IoACC hefyd yn darparu data o'u cownteri footfall o bob cwr o'r Ynys
8	4	EJ, EM & GWH i gael cyfarfod i drafod lleoliadau'r byrddau gwybodaeth.	EJ, EM & GWH	Ar y Gweill - trafodaethau'n parhau gydag IoACC.
10	5	DG i drafod gydag IoACC & WG ynglŷn â'r cymorth ariannol sydd ar gael ar gyfer gosod pwyntiau gwefru EV mewn busnes lleol ac adrodd yn ôl i'r holl fynychwyr yn y cyfarfod nesaf.	DG/GLJ	Mae cais am arian wedi mynd trwy'r cam cyntaf. Cam 2 Ar y gweill, dylai'r cyllid fod cyn diwedd mis Mawrth

Crynodeb o'r Camau Gweithredu o'r cyfarfod blaenorol :

Na.	Rhif yr Eitem	Gweithred	Resp.	Diweddaru
1	1	EJ i ystyried gweithredu data aelodaeth a gasglwyd drwy gaiacio grwpiau i'r broses fonitro.	EJ	Ar y Gweill – casglu data'n parhau
2	1	Morlais i ystyried datblygu un canolfan ddata ar draws yr holl Weithgorau sy'n ymwneud â'r prosiect MDZ.	Morlais	Wedi ei gwblhau – Mae tabiau eisoes ar wefan Morlais.

3	2	GLJ i wirio a fydd datblygwyr sydd wedi ennill cymhorthdal yn gosod cablu cyn defnyddio yn 2026 neu o fewn 2026.	GLJ	Wedi'i gwblhau - Hoffai Magallanes ddechrau gwaith morol 18 - 24 mis cyn ei osod (amcangyfrif gorau haf 2025).
4	3	EJ i gadarnhau gyda RibRide os ydyn nhw'n parhau i ddefnyddio ardal Ynys Lawd ac, os felly, pa mor aml.	EJ	Wedi ei gwblhau - Mae'n bosib y bydd teithiau rheolaidd o Gaerdybi yn cael eu hatal dros dro oherwydd problemau gyda storio tanwydd ym Marina Caerdybi- yn dechrau defnyddio eto yn y dyfodol
5	4	EJ i weld a yw data baromedr twristiaeth Llywodraeth Cymru yn cael ei rannu rhwng is-sectorau, fel twristiaeth antur.	EJ	Wedi'i gwblhau – nid yw data'n cael ei rannu.
6	4	Morlais i gylchredeg map o ble mae cownteri football wedi'u gosod.	GWH/HT	Wedi'i gwblhau – Map wedi'i gylchredeg 10/11/2022.
7	4	Mae tueddiadau'r data a gesglir gan y cownteri i'w hystyried yn ychwanegol at y rhifau crai.	EJ	Ar y gweill. Roedd IoACC hefyd yn darparu data o'u cownteri football o bob cwr o'r Ynys - bydd hyn yn cael ei ymgorffori yn y dadansoddiad.
8	4	EJ, EM & GWH i gael cyfarfod i drafod lleoliadau'r byrddau gwybodaeth.	EJ, EM & GWH	Ar y Gweill – trafodaethau'n parhau gydag IoACC.
9	4	Y rhai sy'n mynychu anfon lleoliad awgrymedig ar gyfer y byrddau gwybodaeth hyd at Morlais info@morlaisenergy.com .	Pawb a fynychodd	Cyflawn – awgrymiadau Soldiers Point a maes Parcio Y Rifle Range
10	5	DG i drafod gydag IoACC & WG ynglŷn â'r cymorth ariannol sydd ar gael ar gyfer gosod pwyntiau	DG/GLJ	Mae cais am arian wedi mynd trwy'r cam

		gwefru EV mewn busnes lleol ac adrodd yn ôl i'r holl fynychwyr yn y cyfarfod nesaf.		cyntaf. Cam 2 Ar y gweill, dylai'r cyllid fod cyn diwedd mis Mawrth
11	7	Bydd EM yn cael gwybod yr amserlen ar gyfer adnewyddu'r toiledau a'i rannu gyda DG.	EM	Wedi'u cwblhau – dyddiadau a gylchredwyd i'r holl fynychwyr.

Crynodeb o'r Camau Gweithredu o'r cyfarfodydd blaenorol s :

Na.	Rhif yr Eitem	Gweithred	Resp.	Cwblhawyd gan
1	3	Pwyntiau i'w codi yng nghyfarfod Yr Ateb – Angen diweddariadau wythnosol ar reoli traffig ac mae angen cynnwys yr arwyddion dargyfeirio ar y map.	Morlais	Wedi Cwblhau
2	3	Rhannu manylion cyswllt Bryn Williams gyda Mathew Davies.	HT	Wedi Cwblhau.
3	4	Cadarnhau bod y pwyntiau sy'n cael sylw yn yr ymgynghoriad gan y RYA yn cael eu codi yn y strategaeth fonitro.	Morlais	Wedi Cwblhau.
4	4	Cyflwyniad a ddangoswyd yn ystod y cyfarfod i'w rannu gyda'r holl fynychwyr.	Morlais	Wedi Cwblhau.
5	7	Morlais i sicrhau eu bod yn cael cytundeb gan y clybiau cychod ar gyfer defnyddio eu data.	Morlais	Wedi Cwblhau.
6	7	Gwahoddiad i gael ei estyn i Evan Millner ar gyfer cyfarfodydd yn y dyfodol.	Morlais	Wedi Cwblhau.
7	8	Gwahoddir cynrychiolydd BMC a deifwyr i'r cyfarfodydd.	Morlais	Wedi Cwblhau.

1.	Cyflwyniadau a Gweithredoedd o gyfarfodydd blaenorol
	<ul style="list-style-type: none"> • Cyflwyniad i'r holl fynychwyr. • Mae CP yn gofyn am sylwadau a materion sy'n codi o gofnodion cyfarfod blaenorol. <ul style="list-style-type: none"> ○ Sylwadau AP ar deip yn y munudau blaenorol yn adran 2 - nododd GLJ fod yn rhaid i bob dyfais gwasanaeth fod yn rhan ddeheuol y parth - Dylai hyn ddweud "arwyneb" nid "gwasanaeth"
	GWEITHREDU – Cofnodion cyfarfod blaenorol i'w cywiro fel uchod

- Mae AP yn dweud bod lleoli dyfeisiau nid yn unig yn ymwneud ag effaith weledol ond efallai mai'r prif symudwr ddylai fod yn ddiogelwch defnyddwyr morol eraill yn hytrach na dim ond yr effaith weledol.
- Mae CP yn diolch i AP am ei sylwadau ac yn ychwanegu bod cyfarfod grŵp ar wahân hefyd yn cael ei gynnal i drafod Navigational Risk.

GWEITHREDU – GR im eet gyda TR i drafod lleoliadau ar gyfer cownteri footfall ychwanegol

- Ar bwynt gweithredu 9.4 mae TR yn awgrymu Maes Parcio Rifle Range fel safle ar gyfer un bwrdd gwybodaeth.
- Mae AP yn cadarnhau ei fod wedi anfon e-bost ar 27/09/2022 i dîm Morlais o ran pwynt gweithredu 9.4 gydag awgrym Soldiers Point.

GWEITHREDU - Trafod lleoli byrddau gwybodaeth yn Soldiers Point & the Rifle Range

- Mae GLJ yn adrodd ar bwynt gweithredu 3.2 ynglŷn â'r datblygwyr yn cablu. Bydd gwybodaeth fanylach yn cael ei bwydo'n ôl i'r grŵp wrth i ni ei gael.
 - Mae AP yn gofyn a fydd llongau yn Abrahams Bosom wrth dynnu'r llinach i mewn i'r ddwythell.
 - Mae GLJ yn cadarnhau y bydd y penderfyniad yn digwydd tua diwedd Chwefror 2023. Mae'n bosibl y bydd llongau'n cael eu defnyddio, ond byddant yn ardal Abrahams Bosom, yn agos iawn at y lan. Nid yw'n bosib bod yn union tan ar ôl Chwefror a bydd hyn hefyd yn ddibynnol ar y tywydd.
 - Mae AP yn gofyn a all Morlais osgoi'r gwaith hwn rhwng Ebrill 29^{fed} a Mai 5^{ed} oherwydd bod Symposiwm Caiac Môr Ynys Môn yn **cael ei gynnal yn ystod y dyddiau hynny**.

GWEITHREDU – Morlais a rhanddeiliaid i fod yn ymwybodol o Symposiwm Caiacio Môr Môn (trefnwyd ar gyfer Ebrill 29ain i Fai 5ed). Gwybodaeth i'w chyfleu i dîm Morlais. .

- Rhoddodd GLJ ddiweddariad ar yr arian a gymhwyswyd ar gyfer ym mhwynt gweithredu 10.5
- Mae EM yn cadarnhau ar gyfer pwynt gweithredu 11.7 bod y gwaith wedi dechrau ar y blociau toiledau ym Mhorth Dafarch a Bae Treaddur ac y dylid ei gwblhau erbyn diwedd mis Mawrth 2023.
- Diolchodd CP i Jenny Wong, yn ei habsenoldeb, am ei sylwadau safle cyfleuster toiledau a wnaed yn y cyfarfod diwethaf.
 - Mae TJ yn gadael sylw ar y sgwrs ynglŷn â phwynt ction 10. 5 - Gofynnais i'n cyfarfod ardal BMC olaf os oedd unrhyw brosiectau isadeiledd yr hoffent eu gweld yn cael eu gweithredu fel mantais ochr o fenter Morlais. Yr unig awgrym oedd 'gwella trafndiaeth gyhoeddus a pharcio sy'n gwasanaethu'r manau dringo prime'. Yn gyffredinol mae dringwyr yn tueddu i fod yn hunangynhwysol iawn ar ôl iddynt gyrraedd eu lleoliad arfaethedig.

2. Diweddariad Prosiect Morlais (GLJ)

- Rhoddir diweddariad byr ar y prosiect a'r gwaith traffig sy'n dod i fyny ac i ddod.
- Mae Morlais 50% drwy'r brif waith nawr.
- Mae camau olaf y gwaith ducting yn cael eu gwneud ar waelod allt South Stack.

- Dywedodd JB mai'r unig ffordd 2 lôn fydd ar gau fydd Heol Porth Dafarch yn ystod Ionawr & Chwefror 2023.
- Mae is-orsaf Caergybi yn tyfu.
- Mae Morlais yn parhau i gefnogi budd-daliadau lleol a chyflogaeth leol, e.e. nifer y prentisiaethau a grëwyd gan Jones Brothers yn sgil eu gwaith gyda Morlais.
- Mae Magallanes wedi llwyddo i gael CFD i'w defnyddio yn 2026 am 5.62MW (3 neu 4 dyfais).
- Mae Morlais yn gobeithio am 24MW arall i gystadlu am gymhorthdal CFD yn gynnar y flwyddyn nesaf.
- Bydd Morlais yn cyflwyno achos busnes ar gyfer cyllid NWGD ddechrau'r flwyddyn nesaf er mwyn tueddu i wneud y gwaith isadeiledd o Barc Cybi i hen safle Alwminiwm Môn er mwyn cysylltu hyd at y Grid Cenedlaethol.
- Gofynnodd AP am yr uchafswm MW cyn cysylltu â'r Grid Cenedlaethol.
- Dywedodd GLJ fod Morlais wedi contractio 18MW ym Mharc Cybi trwy SPEN. Os bydd datblygwr yn llwyddiannus yn CFD yn 2023, ni fyddant yn defnyddio tan 2027 ac erbyn hynny bydd Morlais wedi cwblhau'r gwaith o gysylltu â NG.

Dim cwestiynau pellach i GLJ

3. Y diweddaraf am ddata a gasglwyd yn y chwarter diwethaf (lle mae ar gael)

- ***Rhannodd EJ gyflwyniad ar y sgrin i ddangos y newyddion diweddaraf am ddata a gasglwyd***
- Oherwydd bod cyfran sylweddol o'r data sy'n cael ei ddadansoddi ond yn cael ei ddiweddarau'n flynyddol, dywedodd EJ nad oes llawer mwy i'w ddiweddarau ers y cyfarfod diwethaf ym mis Medi.
- Roedd EJ, felly, yn canolbwyntio ar gyflwyno canlyniadau o'r Arolwg Defnyddwyr Morol, sy'n casglu data drwy gydol y flwyddyn yn barhaus.
- Mae EJ yn nodi'r sylw o'r cyfarfod blaenorol ynghylch ymgorffori holiadur y Caiacwyr yn Arolwg Defnyddwyr Morlais.

ACTION- Cael cyfarfod gyda JW i weld sut y gallwn ymgorffori'r data canŵwyr o holiadur y Caiacwyr

- Mae'r holl ddata a'r arolygon sy'n cael eu cwblhau yn cael eu rhannu a'u trafod gyda'r mynychwyr.
- Er bod 2 flynedd o ddata arolygon defnyddwyr morol bellach yn cael ei gasglu, cytunwyd bod angen 3 blynedd o ddata cyn y gellir gwneud unrhyw gasgliadau cadarn.

Jenny Wong yn ymuno â'r cyfarfod am 09.30

- Nodwyd mai da o beth yw gweld bod Môn yn denu pobl newydd i'r ardal.
- Mae EJ yn tynnu sylw'r mynychwr at y graff sy'n dangos niferoedd ymwelwyr yn ystod y flwyddyn gyda nifer uwch yn ymweld ym mis Gorffennaf ac Awst, sy'n awgrymu uchafbwynt haf ar gyfer y tymor twristiaeth. Byddai hyn yn gyson â'r duedd a welwyd ar draws Cymru ond nid yn gyson â'r adborth a gafwyd drwy Arolwg Busnes Morlais.
- Dywed TR fod eu bythynnod yn brysur drwy gydol y flwyddyn, ond eleni mae archebion wedi gostwng ychydig dros y gaeaf, roedd disgwyl hyn oherwydd y sefyllfa economic

bresennol. Mae'r carafanau'n fwy o alw tymhorol (Ebrill – Hydref) ac yn gollwng yn ystod y gaeaf.

- Mae EJ yn gofyn i'r mynychwyr os yw cau'r bont wedi effeithio ar eu busnesau.
- Dywedodd TR nad yw'n ymddangos bod hyn wedi cael effaith ar eu busnes nhw o gwbl.
- Mae EJ yn gofyn i loACC am eu barn ar Ynys Môn fel cyrchfan i dwristiaid. Ydyn ni'n dal yn brysur trwy'r flwyddyn? Dywed EM, o safbwynt loACC a'r negeseuon y mae'n eu cael yn ôl yw bod y tymhorau byrrach yn diflannu, ac mae'n parhau'n brysur er allan y flwyddyn ond mae cynnydd mewn gweithgareddau yn drylwyr y flwyddyn ac nid yn unig dros yr haf.
- Dywed WS fod y diwydiant twristiaeth ym Môn yn parhau'n drwy gydol y flwyddyn. Prif ddalgylch Ynys Môn o Loegr ers blynyddoedd lawer oedd Manceinion a'r Gogledd-orllewin ond ymddengys fod cynnydd mawr ym maes twristiaeth gan ymwelwyr o Dde a Gogledd-ddwyrain Lloegr.
- Dywedodd WS nad yw wedi cael unrhyw adroddiadau gan dwristiaid eto am faterion neu anhawster dod dros y bont.
- Dywedodd JW bod nifer yr ymwelwyr ond yn gollwng yn y gaeaf oherwydd y tywydd.
- Mae TJ yn cytuno bod y cynnydd mawr yn nifer yr ymwelwyr yn gysylltiedig â'r tywydd a'r ffaith bod rhagolygon y tywydd ar gael ac yn fwy cywir.

4. Trafodaeth ar ddadansoddi data a gasglwyd yn erbyn tueddiadau llinell sylfaen

- **Fel y trafodwyd uchod**
- Mae EJ yn gofyn i'r rhai sy'n mynychu os yw twristiaid wedi sôn am y Dreth Dwristiaeth arfaethedig.
- Dywedodd TJ fod rhywfaint o sôn wedi bod a bod trafodaethau'n parhau mewn llawer o ardaloedd llwyd ar hyn o bryd.
- Mae JW yn cadarnhau eu bod yn grŵp lleol, felly nid yw hyn wedi dod i fyny ar hyn o bryd.
- Mae EJ yn gofyn a oes unrhyw un yn credu y byddai'r dreth ond unrhyw ymwelwyr o dramor i ffwrdd.
- Mae TJ yn cadarnhau bod treth yn cael ei dalu dramor gan aelodau'r BMC. Mae'r adwaith yn gadarnhaol pan fo'r dreth mae'n mynd i isadeiledd lleol. Mae manteision ac anfanteision.
- Dywed WS fod sylwadau wedi bod am y taliadau parcio a sut y byddai'r Dreth Dwristiaeth pe bai'n cael ei chyflwyno yn cael ei defnyddio a'i elwa. Bydd angen i bobl weld i ble fydd y Dreth Dwristiaeth yn mynd ac am beth fydd yn cael ei ddefnyddio.
- Mae AP yn sylwadu am yr Arolwg Morol yn sleid 1 yn adran 3. o ran yr arolygon ym mis Tachwedd, yn awgrymu na fyddai llawer o gaiacwyr ym mis Tachwedd.
- Mae EJ yn cadarnhau bod hyn yn ddata a gasglwyd yn 2021 & 2022 hyd at fis Tachwedd.

Dim cwestiynau pellach

5. Trafod anghenion presennol y diwydiant e.e. cyfleoedd a heriau

- Mae CP yn adrodd ar y cais i mewn ar hyn o bryd ar gyfer y gwefrwyr EV. Rydym wedi cael ein gwahodd ar gyfer cais ail gam am arian a byddwn yn cadw dialog ar agor.
- Adroddodd JW ar y sgwrs a gychwynnwyd gyda Paul Hansen sydd â chyfrifoldeb am yr ymgysylltu â rhanddeiliaid o Marico ar yr arolwg traffig morol y mae angen iddynt ei wneud. Maent yn y cyfnod cynnar o drafod gyda nhw ar sut y gallant ddefnyddio, casglu a bwydo mewn data ar sail llyfrau log i mewn iddo i geisio graddnodi gwahanol arolygon.

- Hoffai EJ wneud sylw ar y trafodaethau o'r cyfarfod diwethaf am gyfleusterau toiledau a chytunwyd pawb bod angen hyn o hyd ar gyfer y diwydiant.
- Dywed CP mai'r amserlen ar gyfer y dyraniad ariannol y mae'r toiledau'n dod oddi mewn yw diwedd Mawrth 2023. Rydyn ni'n gobeithio cael y dyraniad erbyn hynny a gweithio gyda'n gilydd i edrych ar rai atebion gweithredu cyflym. Bydd angen i ni drafod pwy fydd yn gyfrifol am lanhau a chynnal a chadw'r cyfleusterau toiledau wrth symud ymlaen.
- Mae JW yn awgrymu sgwrs ehangach a trafodaeth ar y cyd am yr holl beth.
- Mae CP yn awgrymu trafodaethau manylach am ymarferoldeb y Flwyddyn Newydd.
- Sylwadodd EJ am y galwadau cynyddol gan ymwelwyr am bwyntiau gwefru EV fel y crybwyllwyd gan TR.
- Mae CP yn awgrymu bod angen gwell dealltwriaeth o ble mae'r angen hwn yn ddaeryddol.

Dim sylwadau na chwestiynau pellach

6. Trafodaeth ar unrhyw liniaru sydd ei angen, fel y nodwyd gan bwyntiau 4 a 5

- Fel y trafodwyd uchod
- Gofynnir i bawb sy'n mynychu am ei feddyliau a'u sylwadau

Dim sylwadau na chwestiynau pellach

7. AOB a dyddiad y cyfarfod nesaf

- Dyddiad cyfarfod nesaf Mawrth 2023 - dyddiad i'w gadarnhau gyda'r mynychwyr